

Sygn. akt V CSK 124/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa "A. Polska" Sp. z o.o. w W.

przeciwko W. Sp. z o.o. w L.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 stycznia 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 16 listopada 2012 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3 600,- (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację od wyroku Sądu Okręgowego w L., którym została zasądzona od pozwanej kwota 2.435.400 zł tytułem wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane.

Sądy obu instancji ustaliły, że A. Spółka z o.o. zawarła z pozwaną, jako inwestorem, umowę o wybudowanie hali magazynowej i wykonanie innych robót budowlanych. Strony umowy postanowiły, że wykonawca wykona roboty własnymi siłami a w wypadku konieczności powierzenia ich wykonawcom zawiadomi o tym pozwaną i przed zawarciem umów podwykonawczych na jej żądanie udzieli jej wszelkich informacji dotyczących podwykonawców. Pismem z dnia 13 marca 2011 r. wykonawca zgłosił pozwanej zamiar powierzenia wykonania części robót powódce i poprosił o pisemne potwierdzenie przyjęcie tego zgłoszenia, które uzyskał w piśmie z dnia 15 marca 2011 r. W umowie podwykonawczej postanowiono, że warunkiem rozpoczęcia prac jest przedstawienie zgody inwestora na jej zawarcie. Powoda jako podwykonawcę ujawniono w dzienniku budowy, na naradzie w dniu 23 marca omówiono zmianę sposobu fundamentowania i wskazano obowiązki obciążające powoda. Do każdej faktury składanej pozwanej spółka A. dołączała oświadczenie podwykonawców o otrzymaniu przez nich wynagrodzenia, w tym oświadczenia powoda. W piśmie z dnia 18 lipca 2011 r. pozwana zwróciła się do powódki o informację, czy wykonawca zalega wobec niej z zapłatą i powódka oświadczyła o braku zaległości informując jednocześnie, że do zapłaty pozostały niewymagalne jeszcze należności na kwotę 1.082.400 zł i na kwotę 1.722.000 zł. Pozwana zażądała w dniu 28 lipca 2011 r. od wykonawcy przesłania aktualnego oświadczenia powódki o braku zaległości, natomiast wykonawca zażądał zapłaty wynagrodzenia. Pismem z dnia 1 sierpnia 2011 r. pozwana poinformowała powódkę o planowanym spotkaniu w sprawie budowy hali magazynowej. Powódka wykonała prawidłowo roboty i wezwała pozwaną do zapłaty kwot 1.082.400 zł oraz 2.435.000 zł. Pozwana złożyła do depozytu sądowego kwotę 400.000 zł i do jej odbioru upoważniła powódkę. Sąd drugiej instancji uznał, że pozwana bezwarunkowo zgodziła się na powierzenie przez wykonawcę części robót innemu podmiotowi i jednoznacznie zaakceptowała

zgłoszenie powódki jako podwykonawcy w piśmie z dnia 15 marca 2011 r., a więc powódka z chwilą podpisania umowy uzyskała status podwykonawcy uprawnionego do dochodzenia wynagrodzenia wprost od inwestora. W ocenie Sądu drugiej instancji nie było zatem potrzeby poszukiwania innych przejawów zgody pozwanej na zawarcie umowy przez wykonawcę z powódką, jak również nie było konieczne dowodzenie przez powoda, że zainteresowani powiadomili pozwaną o treści umowy lub o jej istotnych warunkach. Wymóg znajomości treści umowy określony w art. 647¹ § 2 k.c. odnosi się bowiem tylko do tzw. zgody biernej wyrażanej przez milczenie, ewentualnie można go rozważać w wypadku zgody czynnej dorozumianej, ale nie jest uprawnione odnoszenie tego wymogu do zgody wyrażonej wprost, także przed zawarciem umowy. Takiego wymogu nie można wywodzić także z umowy zawartej przez powódkę z wykonawcą, nie dotyczącej pozwanej, która nie może z niej wyprowadzać dla siebie korzystniejszych warunków, niż ustawowe. Zapis natomiast pkt III ogólnych warunków umowy wiążących inwestora i wykonawcę nie pozostawia wątpliwości, że akceptacja zgłoszenia powoda jako podwykonawcy przez pozwaną była tożsama z przyjęciem przez pozwaną skutków zawarcia umowy podwykonawczej. Kolejnym przejawem tej akceptacji był przestrzegany później wymóg składania przez podwykonawców oświadczeń o niezaleganiu wykonawcy z płatnościami oraz informacji o stanie rozliczeń. Skoro więc pozwany wprost wyraził zgodę na zawarcie umowy podwykonawczej nie żądając informacji o jej istotnych warunkach, nie może się bronić brakiem tej wiedzy przed odpowiedzialnością z art. 647¹ § 5 k.c. Pozwana błędnie również zakłada, że niezbędnym warunkiem skuteczności zgody czynnej wyrażonej wprost jest znajomość warunków umowy podwykonawczej.

W skardze kasacyjnej, opartej o obie podstawy kasacyjne (art. 398³ § 1 i 2 k.p.c.), pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa, alternatywnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego – art. 647¹ § 2 zd. 1 w zw. z art. 647¹ § 1 w zw. z art. 60 k.c. przez błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 647¹ § 2 zd. 1 oraz 647¹ § 5 k.c. Naruszenie prawa procesowego wywiodła z naruszenia art. 382 i 328 w zw. z art. 391 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty prawa procesowego mogą być skuteczne jedynie wtedy, gdy zostanie wykazany ich wpływ na wynik sprawy. Skarżący uzasadniając zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. pominięciem przez Sąd drugiej instancji prawie całego materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie wskazuje konkretnych dowodów, które zostały pominięte i nie wykazuje wpływu tego pominięcia na wynik sprawy w kontekście poglądu prawnego Sądu Apelacyjnego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. Skoro Sąd drugiej instancji przyjął, że w wypadku zgody na zawarcie umowy podwykonawczej wyrażonej wprost nie jest konieczne uzyskanie przez inwestora informacji o warunkach tej umowy, to bez znaczenia dla rozstrzygnięcia pozostają dowody potwierdzające, że pozwana nie była informowana o istotnych warunkach umowy podwykonawczej. Zarzut naruszenia art. 328 w zw. z art. 391 k.p.c. może natomiast być skuteczny jedynie wówczas, gdy braki uzasadnienia sądu drugiej instancji są tyle istotne, że uniemożliwiają kontrolę kasacyjną, a taka sytuacja w niniejszej sprawie nie zachodzi.

Zgodnie z art. 647¹ § 2 zd. 1 k.c. do zawarcia przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą jest wymagana zgoda inwestora. Zgoda ta nie jest warunkiem ważności umowy podwykonawczej, natomiast stanowi konieczną przesłankę odpowiedzialności solidarnej wykonawcy i inwestora wobec podwykonawcy za zapłatę wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane (§ 5). W wypadku zawiadomienia inwestora o zamiarze zawarcia takiej umowy możliwe są cztery sytuacje: – sprzeciw inwestora, który wyłącza jego odpowiedzialność solidarną; - zgoda bierna tzw. milcząca; - zgoda czynna dorozumiana oraz zgoda czynna wyrażona wprost. Artykuł 647¹ § 2 zd. 2 k.c. określa jedynie warunki skuteczności zgody wyrażonej w sposób bierny - milczący, uzależniając ją od przedstawienia przez wykonawcę umowy lub jej projektu wraz z częścią dokumentacji dotyczącej robót nią objętych i stanowi, że w wypadku nie wyrażenia przez inwestora sprzeciwu lub zastrzeżeń uważa się zgodę za wyrażoną. Przepis ten nie określa natomiast szczególnych warunków zgody wyrażonej w sposób dorozumiany lub w sposób wyraźny. Za utrwalone obecnie należy uznać stanowisko, że konieczne warunki powstania solidarnej odpowiedzialności

inwestora są zróżnicowane w zależności od sposobu wyrażenia przez niego zgody i nie ma podstaw do rozciągania wymagań określonych w art. 647¹ § 2 zd. 2 k.c. na wypadki zgody czynnej. Zgoda ta może przybrać postać zgody dorozumianej wyrażonej poprzez każde zachowanie inwestora ujawniające w sposób dostateczny jego wolę (art. 60 k.c.) albo zgody wyraźnej (wprost) wyrażonej pisemnie bądź ustnie. Przesłanki skuteczności zgody wyrażonej wprost określają przepisy ogólne kodeksu cywilnego dotyczące skuteczności oświadczenia woli, natomiast zgoda wyrażona w sposób dorozumiany poprzez aktywne zachowanie inwestora jest skuteczna, gdy dotyczy konkretnej umowy i inwestorowi są znane jej istotne postanowienia decydujące o zakresie jego odpowiedzialności solidarnej, albo inwestor miał możliwość zapoznania się z tymi postanowieniami. Nie budzi również wątpliwości, że zgoda inwestora musi się odnosić do zindywidualizowanego podwykonawcy (element podmiotowy), jak również musi dotyczyć konkretnej umowy o roboty budowlane (element przedmiotowy) i nie może być to zgoda blankietowa ogólnie akceptująca możliwość zawarcia przez wykonawcę umów z podwykonawcami (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2008 r., III CZP 6/08, OSNC z 2008 r., nr 11, poz. 121, OSP z 2009 r., nr 6, poz. 67, OSP z 2009 r., nr 9, poz. 90, wyrok z dnia 6 października 2010 r., II CSK 210/10, OSNC z 2011 r., nr 5, poz. 59, OSP z 2012 r., nr 5, poz. 48). Ocena skuteczności zgody inwestora na zawarcie przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą wymaga więc w pierwszej kolejności ustalenia rodzaju zgody, a w drugiej kolejności dokonania analizy, czy procedura poprzedzająca udzielenie tej zgody była prawidłowa, a w konsekwencji czy zgoda wywarła skutek określony w art. 647¹ § 5 k.c. Nie ma wątpliwości, że w sytuacji zgody biernej koniecznym warunkiem jej skuteczności jest przedstawienie inwestorowi dokumentów, o których mowa w art. 647¹ § 2 zd. 2 k.c. Rozbieżność dotyczyła natomiast tego, czy przy zgodzie czynnej wykonawca powinien przedstawić umowę podwykonawczą lub jej projekt celem uzyskania przez inwestora szczegółowej wiedzy o jej istotnych postanowieniach, czy też wystarczająca jest ogólna wiedza inwestora o osobie podwykonawcy i zakresie powierzonych robót uzyskana z różnych źródeł. Sąd Najwyższy opowiedział się za poglądem, że skoro art. 647¹ § 2 zd. 1 k.c. nie uzależnia odpowiedzialności inwestora od przedłożenia dokumentacji, to przy

zgodzie czynnej brak podstaw do uzależniania jej skuteczności od przedstawienia umowy podwykonawczej lub jej projektu i wystarczające jest uzyskanie wiedzy o tej umowie i jej istotnych postanowieniach z dowolnego źródła zarówno przed, jak i po jej zawarciu (wyżej cyt. uchwała III CZP 6/08 i wyrok II CSK 210/10 oraz wyroki z dnia 26 czerwca 2008 r., II CSK 80/08, M. Prawn. z 2008 r. nr 22, poz. 1215, z dnia 3 października 2008 r., I CSK 123/08, z dnia 11 grudnia 2008 r., IV CSK 323/08, z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 152/10, z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 91/12, z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 298/12). Przeważająca liczba wskazanych orzeczeń odnosiła się do warunków skuteczności zgody dorozumianej, a więc dotyczyła sytuacji, w której inwestor nie złożył oświadczenia woli, natomiast jego zachowanie świadczyło o wyrażeniu zgody poprzez dokonywanie czynności faktycznych wskazujących na akceptację zawarcia umowy przez wykonawcę z podwykonawcą. Inna natomiast jest sytuacja, w której nie ma wątpliwości co do treści złożonego przez inwestora oświadczenia woli, w którym wprost zgadza się na zawarcie umowy o wykonanie wskazanego zakresu robót budowlanych z konkretnym, zindywidualizowanym wykonawcą. Konieczną przesłanką skuteczności takiej zgody jest zawiadomienie inwestora przez wykonawcę o zamiarze zawarcia umowy i określenie jej zakresu podmiotowego (wskazanie konkretnego wykonawcy) oraz przedmiotowego (zakres robót objęty umową). Zgoda wyrażona wprost musi być bowiem ukierunkowana na zawarcie umowy, a nie na wykonanie określonego zakresu prac przez jednego lub wielu wykonawców. Podzielić należy stanowisko, że wystarczającym zabezpieczeniem interesów inwestora jest jego wiedza o przedmiocie i potrzebach realizacyjnych inwestycji, a także taka dbałość o własne interesy, jakiej można oczekiwać od przeciętnego uczestnika procesu inwestycyjnego. Aczkolwiek wykonawca nie ma obowiązku przedstawienia umowy i dokumentacji, to inwestora chroni możliwość zarówno sprzeciwu co do zawarcia umowy, jak i żądania wyjaśnień co do osoby (firmy) podwykonawcy, przedstawienia umowy lub jej projektu lub wskazania jej istotnych postanowień co do zakresu robót i wynagrodzenia. Inwestor nie musi korzystać z uprawnienia do wglądu w dokumentację albo żądania przedstawienia umowy – może z niego zrezygnować i wyrazić zgodę mimo braku wiedzy w tym zakresie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 lutego 2011 r.,

ustawodawca zakłada, że jeżeli inwestor wyraża zgodę w sposób czynny, to wie co robi i nie jest potrzebny mechanizm obronny. Dodać należy, że wprawdzie odpowiedzialność inwestora w oparciu o art. 647¹ § 5 k.c. ma charakter ustawowej odpowiedzialności gwarancyjnej za cudzy dług, ale nieskorzystanie przez inwestora z uprawnień mu przysługujących w celu jej wyłączenia, nie stanowi podstawy do przyjęcia wadliwości złożonego oświadczenia woli o wyrażeniu zgody na zawarcie umowy z podwykonawcą. W orzecznictwie podkreśla się również, iż cel ustawy tj. celowość i niezbędność wprowadzenia solidarnej odpowiedzialności inwestora wobec podwykonawców z uwagi na wadliwą praktykę obrotu gospodarczego, uzasadnia dokonywanie wykładni omawianego przepisu w duchu życzliwej interpretacji dla podwykonawców, jako podmiotów o słabszej pozycji. Wskazać jednak należy, że ten kierunek wykładni nie pozbawia inwestora ochrony, bowiem jego interesy zabezpiecza uzależnienie solidarnej odpowiedzialności z wykonawcą od wyrażenia zgody na zawarcie umowy podwykonawczej. W konsekwencji uznać należało, że skuteczność zgody inwestora wyrażonej wprost na zawarcie umowy z podwykonawcą nie jest uzależniona od przedstawienia umowy lub jej projektu oraz wiedzy o istotnych jej postanowieniach, jeżeli inwestor rezygnuje z uprawnienia do wglądu do dokumentacji, lub żądania informacji (art. 647¹ § 1 i 2 zd. 1 k.c.). Przesłanki skuteczności tej zgody podlegają ocenie na podstawie ogólnych przepisów kodeksu cywilnego dotyczących skuteczności oświadczeń woli.

Z uwagi na powyższe nie może być skuteczny zarzut naruszenia art. art. 647¹ § 2 zd. 1 w zw. z art. 647¹ § 1 w zw. z art. 60 k.c. Skarżąca twierdząc, że wyraziła zgodę jedynie na wykonanie określonego zakresu prac przez podwykonawcę abstrahuje od ustalonego stanu faktycznego, a powołane judykaty wbrew jej twierdzeniu nie dotyczą analogicznego stanu faktycznego, a stanów faktycznych dotyczących wyrażenia przez inwestora zgody dorozumianej lub zgody czynnej bez rozróżnienia na zgodę dorozumianą i zgodę wprost. Wyrwane z kontekstu uzasadnień zdania nie mogą skutecznie uzasadniać tezy o uzależnieniu skuteczności zgody wyrażonej wprost od obowiązkowego przedstawienia inwestorowi umowy podwykonawczej lub poinformowania o jej istotnych warunkach w sytuacji zrezygnowania przez inwestora z uprawnienia żądania informacji.

Pozwana podnosząc zarzut naruszenia art. 647¹ § 2 zd. 1 w zw. z art. 647¹ § 5 k.c. kwestionuje przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że wyraziła zgodę wyraźną na zawarcie umowy podwykonawczej i ponosi odpowiedzialność solidarną z wykonawcą. Sąd drugiej instancji uznał, że skarżąca wyraziła na piśmie zgodę wprost na zawarcie umowy podwykonawczej przez powódkę z wykonawcą. Zasady wykładni oświadczeń woli reguluje art. 65 § 1 k.c., a skarga kasacyjna nie zawiera zarzutu naruszenia tego przepisu. Skoro nie została zakwestionowana wykładnia oświadczenia woli, skarżąca nie może skutecznie zwalczać wyrażonego przez Sąd drugiej instancji poglądu co do jego treści, w tym zakresie wyłączona jest bowiem kontrola kasacyjna. Skarżąca nie powołuje się także na wady oświadczenia woli. Na marginesie jedynie można wskazać, że zawiadomienie wykonawcy zawierało zarówno określenie podwykonawcy, jak i określenie zakresu robót oraz wskazywało, że jego celem jest zawarcie umowy z podwykonawcą. Skoro inwestor wyraził zgodę wiedząc, że wykonawca zwraca się o nią w celu zawarcia umowy podwykonawczej i nie żądał dodatkowych informacji rezygnując z tego uprawnienia, brak jest podstaw do przyjęcia, że zgoda nie była skuteczna i nie rodzi odpowiedzialności, o której mowa w art. 647¹ § 5 k.c.

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., o kosztach rozstrzygając zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. oraz § 6 pkt 7 oraz § 12 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490).